

2021

Parochies en Corona

PASTORAAL BULLETIN

Bisdome Rotterdam

De afbeelding op de omslag is een schilderij gemaakt door mevrouw Nel Devilee met de titel "de zieken bezoeken". Dit schilderij maakt deel uit van een reeks schilderijen over de werken van barmhartigheid uit 1999.

Parochies en Corona

Pastoraal Bulletin 2021

Dit bulletin is een uitgave van

Bisdom Rotterdam

Koningin Emmaplein 3

3016 AA Rotterdam

T: 010 – 281 51 84

E: pastoraledienstverlening@bisdomrotterdam.nl

Bisdom Rotterdam

Foto's

Meewerkenden aan dit bulletin
Bisdom Rotterdam

Met dank aan:

IMPULSAR Strategy & Design

Redactie

Jan Maasen
Anneke Donkers

Medewerking basisontwerp en illustraties:

Bovenwijs

Inhoud

Voorwoord	4
Woord van de bisschop	5
Kerkopbouw; Ziet, Ik ben met u alle dagen tot aan de voleinding der wereld	6
Vrijwilligers aan het woord; parochie Pax Christi	10
Kerkmuziek; Cantor of koor?	12
Kerkmuziek; Voorstellen voor repertoire	16
Diaconie; Coronacrisis houdt diaconie spiegel voor	18
Vrijwilligers aan het woord; parochie Heilige Drie-Eenheid	23
Catechese; In het teken van de weg	25
Vrijwilligers aan het woord; Missione Cattolica Italiana in Olanda	30
Jongeren; Aandacht geven is belangrijk	32
Vrijwilligers aan het woord; parochie Sint Jan de Doper	36
Vieren; Streamen een blijvertje?	38
Afdeling Pastorale Dienstverlening; Waarmee kunnen wij u helpen?	43

Voorwoord

Toen we afgelopen zomer de eerste plannen maakten voor dit Pastoraal Bulletin, waren we vol optimisme. Onder de werktitel 'Kerk na corona' wilden we terugkijken op anderhalf jaar kerkzijn in coronatijd en enige lijnen trekken naar het Jaar van de Sacramenten, dat bisschop Van den Hende voor dit werkseizoen heeft afgekondigd.

We dachten een uitzonderlijke periode te kunnen afsluiten en wilden de balans opmaken.

Hoeveel waarde iets voor jou heeft, besef je vaak pas goed als het er niet meer is. Voordien vond je het normaal en vanzelfsprekend. Nu het ontbreekt, voel je de pijn van het gemis. Dat hebben we zeker tijdens de coronapandemie ervaren. Grote delen van het maatschappelijk en kerkelijk leven werden stilgelegd. Bijeenkomen in kerk of parochiecentrum was niet meer mogelijk of slechts op beperkte schaal, met inachtneming van de nodige regels. In de loop der tijd werden alternatieven ontwikkeld, van digitale vieringen en cursussen tot hybride pelgrimstochten. Hoewel sommige nieuwe initiatieven zeker zullen blijven, konden zij de oude activiteiten niet volledig vervangen. Door de lockdown merkten we hoe belangrijk fysieke samenkomsten zijn voor het onderhouden en voeden van ons geloof. En we werden ons nog meer bewust hoe fysiek en materieel de

sacramenten zijn. Die ervaring nemen we mee in dit Jaar van de Sacramenten.

Sinds de zomer duiken er nieuwe coronavarianten op én nieuwe coronagolven. Wat een eenmalig incident leek, krijgt structurele trekken. Als corona iets chronisch wordt, moeten we daarmee ook in de komende winterperioden rekening houden. Dit bulletin is zo actueler geworden dan we bedoeld hadden. Doe uw voordeel met de beschreven ervaringen en laat u daardoor inspireren bij het vormgeven van het Jaar van de Sacramenten in uw eigen parochie.

Jarenlang zorgden Monique Meeussen en Robert Jan Peeters voor de redactie en coördinatie van het Pastoraal Bulletin. Eind 2020 ging Monique met pensioen en legde Robert Jan zijn taak als hoofd Pastorale Dienstverlening neer om meer tijd voor zichzelf te krijgen. Dank aan beiden voor hun jarenlange inzet.

Als nieuw team hebben Anneke Donkers en ik ons gezet aan het samenstellen van dit Bulletin. Het resultaat kan hopelijk tippen aan de door Monique en Robert-Jan gezette standaard. Ik wens u veel leesplezier en inspiratie toe.

JAN MAASEN
HOOFD PASTORALE
DIENSTVERLENING

Woord van de bisschop

Dit pastoraal bulletin biedt een kijkje in de wereld van een aantal parochies in een tijd waarin we voortdurend ook rekening dienen te houden met omstandigheden als gevolg van corona. Hoe gaan de parochies om met de nodige beperkingen en maatregelen? Hoe blijft er in het dagelijkse leven van parochies toch ook ruimte voor de voortgang van het geloof, de hoop en de liefde, en is er sprake van een zeker elan ondanks beperkingen en tegenslagen met het oog op kansen die geboden worden en uitdagingen waarvoor parochies zich gesteld zien.

De coronatijd toont de kwetsbaarheid van ons samenleven aan, maar geeft ook de kans om te ontdekken dat we als Kerk niet uit het veld zijn geslagen zolang we ons vasthouden aan de Heer en zijn drievoudige zending van verkondigen, vieren en dienen zo goed mogelijk gestalte blijven geven. Dat wil zeggen ondanks alles ons geloof blijven delen, ondanks alles blijven vieren en bidden, ondanks alles ons blijven toeleggen op naastenliefde en dienstbaarheid, in Naam van de Heer.

Hierbij hoort het besef dat we elkaar als gelovigen en geloofsgemeenschappen nodig hebben en elkaar daarop aanspreken en uitnodigen, aangezien we niet alles in eigen

persoon kunnen realiseren om de zending van de Kerk waar te kunnen maken. Paulus zegt dat er vele gaven zijn en één Geest (1 Korintiërs 12, 4). Twee gaven schenkt de Heer heel bijzonder aan zijn Kerk: de verscheidenheid in talenten en gaven, en de eenheid in geloof, hoop en liefde.

De toekomst van de Kerk in en na corona hangt af van onze band met Christus en van ons aandeel in zijn zending die we met heel ons hart in elke gemeenschap in praktijk mogen brengen. De vitaliteit van onze parochies heeft haar fundament in Christus.

Het is de Heer die ons blijft vragen om in alle omstandigheden te getuigen van ons geloof, te vieren dat we met Hem verbonden zijn en in concrete daden van barmhartigheid zijn liefde zichtbaar te maken. Dit bulletin met concrete ervaringen wil een aanzet zijn om ook in deze tijd als christengelovigen samen prioriteit te geven aan onze roeping, open naar God en naar de medemens.

MGR. J. VAN DEN HENDE

Kerkopbouw

“Ziet, Ik ben met u alle dagen tot aan de voleinding der wereld”

De kerk als sacrament

We leven in spannende tijden. Waar we dachten dat eind vorige eeuw, na de val van het ijzeren gordijn, de wereld in rustiger vaarwater was beland, lijkt het nu wel of de eindtijd nabij is. Oorlogen, terroristische aanslagen, bosbranden, watersnoodrampen, sprinkhanenplagen, klimaatverandering, vluchtelingenstromen, hongersnood enz. lijken het menselijk leven steeds moeilijker te maken. En dan is er opeens ook nog een virus, dat het maatschappelijk leven (deels) lamlegt en wereldwijd ziekte en dood veroorzaakt. Dit alles roept veel angst, onzekerheid, polarisatie en extremisme op onder en tussen mensen. Tussen al deze bedreigingen en ellende staat ook de Kerk. De Kerk als Gods volk, als mystiek lichaam van Christus, geleid door de Heilige Geest. Kan de Kerk iets voor mensen betekenen, heeft de Kerk een boodschap die hoop, rust en/of troost biedt?

Een leefbare wereld

We zijn als mensen geroepen om de wereld zo leefbaar mogelijk te maken, door ons in te zetten voor algemeen welzijn, rechtvaardigheid, vrede en zorg voor de schepping. Toch moeten we erkennen dat we

niet alles naar onze hand kunnen zetten en dat we als mensheid ook vele misstappen maken, verkeerde wegen gaan, die juist meer onheil over ons afroepen. Vaak gaat dat vooral ten koste van de armen en kwetsbaren in de wereld. Ook nu we in Nederland bijna allemaal de mogelijkheid hebben gehad om ons te laten vaccineren tegen corona, zijn er nog maar nauwelijks vaccins beschikbaar voor Afrikaanse landen.

We hebben dus niet alles zelf in de hand. Tijdens de lockdowns merkten we dat veel van onze vrijheden beperkt werden. Niet bij dierbaren op bezoek, niet elkaar omhelzen of een hand geven, niet naar ons werk, een café of restaurant, niet sporten, geen bioscoop of theater, niet naar de kerk, een avondklok, mondkapjes. Bij velen sloeg de angst en paniek toe. Het coronavirus drijft ons mensen uit elkaar. Velen voelden en voelen zich opgesloten in een klein wereldje. Fysiek menselijk contact dat vroeger normaal was, is tijdens deze pandemie een bedreiging geworden. Anderen hadden geen boodschap aan de maatregelen, vonden corona een griepje, overtraden de regels. Verdeeldheid

onder de mensheid wordt zichtbaar en velen vrezden voor een tweedeling in de maatschappij. Kan de Kerk een rol spelen om eenheid tussen mensen en betrokkenheid bij elkaar terug te brengen en te bewaren?

De Kerk is er voor heel het menselijk leven

De Kerk is een aanbod om je leven in Gods hand te leggen en je door Jezus Christus te laten leiden om mens te zijn op aarde. Vanaf haar of zijn geboorte kan ieder mens deelnemen. Via de Doop wordt een kind of een volwassene opgenomen in de gemeenschap van Christus. De Kerk is de ruimte waar mensen Jezus als de Christus kunnen ontmoeten en van Hem kunnen leren, van Hem hun gelovige vorming krijgen. Waar ze in gemeenschap met Hem, gevoed worden in lichaam en geest in de eucharistie. Waar levenskeuzes (huwelijk of wijding) in Gods naam bekrachtigd worden. Waar je met je leven in het reine kunt komen via boetedoening en verzoening met God. En wanneer het leven ten einde loopt door ziekte en sterfte wordt via zalving en zegening je leven in Gods hand gelegd, opdat je voor eeuwig met Hem verbonden bent. Doorheen de ontmoeting met God is er ook de ontmoeting met elkaar, als christenen. Om elkaar in dit leven te steunen om zorg te hebben voor elkaar. Om met elkaar zorg te dragen voor de armen en kwetsbaren in deze wereld.

De Kerk: werk van de Heilige Geest

Hoewel het voor buitenstaanders lijkt alsof de Kerk het werk van mensenhanden is, weten en geloven wij ten diepste dat de Kerk het werk is van Gods handen. Jezus kondigde al aan dat na zijn dood en verrijzenis de Helper (Parakleet) in de wereld zou komen om zijn missie voort te zetten en met Pinksteren openbaart de Heilige Geest zich als de helper en opbouwer van de Kerk en laat de apostelen in vurige tongen en verstaanbaar voor iedereen het Evangelie verkondigen. Zo'n 3000 mensen die de woorden hoorden lieten zich dopen, kwamen samen in gemeenschappen en deelden brood en wijn met elkaar. (zie Handelingen 2).

In de Kerk leeft Christus dus verder op deze aarde. De Kerk is een van God gegeven en aangestuurde middelaar tussen hemel en aarde en kan daarom niet slechts gezien worden als het resultaat van menselijk doen en handelen. Dat wil niet zeggen dat menselijk handelen niet zijn sporen achterlaat binnen de Kerk. Heden en verleden laten zien dat daardoor velen beschadigd zijn. Toch is de Kerk in essentie het werk van de Heilige Geest en zij is een werkzaam teken van Gods heil in de wereld.

De Kerk in al haar verschijningsvormen heeft haar werking in de wereld. Het is zowel de gemeenschap van gelovigen die bijeenkomt om te vieren en God te

danken, als ook de rol die de Kerk speelt in het maatschappelijk leven. Daarnaast is er het kerkgebouw als zichtbaar teken van 'Hier leeft God bij de mensen'. We blijven voor de opgave staan om de Kerk zo zichtbaar en uitnodigend mogelijk aan de wereld kenbaar te maken.

Het Tweede Vaticaans Concilie ziet daarom de Kerk als Oer-sacrament.

Het is het sacrament van de innige vereniging tussen God en de mensheid. Paus Johannes Paulus II zegt hierover: "Christus die heengegaan is in zijn zichtbare mensheid, komt tegenwoordig in de sacramentele werkelijkheid en handelt daarin op zo'n innige wijze in de Kerk dat deze als het ware zijn Lichaam wordt. Als zodanig leeft, werkt en groeit de Kerk "tot aan de voleinding der wereld". Dit alles geschiedt door de werking van de Heilige Geest." ¹

Wat heeft de kerk nu voor werking in een tijd van wanhoop en onrust, zoals nu tijdens deze coronacrisis?

De belangrijkste boodschap die in deze tijd de Kerk te bieden heeft is: Blijf vertrouwen op God: "Ziet, Ik ben met u alle dagen tot aan de voleinding der wereld" (Mt. 28, 20). Laat u dus niet gek maken door al het onheil dat dreigt, maar weet u gesteund en bewaard door Gods genade. Dat betekent overigens ook dat we wel betrokken zijn en blijven bij wat er in de wereld gebeurt en mensen nabij blijven. De Kerk is geen ark van Noach, waarbij we zelf de deuren sluiten

"Het sacrament van de eenheid van heel het menselijk geslacht." Dat is zeker goed om te beseffen nu het lijkt alsof corona en ander onheil, ons mensen steeds verder uit elkaar drijft.

en iedereen die daarbuiten is aan hun lot overlaat. Zolang we kunnen, zullen we, opgeroepen en geïnspireerd door de Heilige Geest, mensen met de heilsboodschap, met het Evangelie dat Jezus de Messias is, in aanraking blijven brengen en in zijn naam hoop, troost, vrede en saamhorigheid brengen. De Kerk is daarom niet enkel het sacrament van de innige gemeenschap met God, maar ook volgens het Tweede Vaticaans Concilie: “Het sacrament van de eenheid van heel het menselijk geslacht”² Dat is zeker goed om te beseffen nu het lijkt alsof corona en ander onheil, ons mensen steeds verder uit elkaar drijft.

Jaar van de sacramenten

Het is niet voor niks dat we thans weer de aandacht vestigen op de Kerk als oer-sacrament. De Kerk is de ruimte waarbinnen alle zeven

sacramenten: doop, vormsel, eucharistie, huwelijk, wijding, boete en verzoening en ziekenzalving hun plaats en betekenis krijgen.

Op zondag 17 oktober begon de ‘diocesane fase’ van de bisschoppen-synode die in 2023 plaatsvindt in Rome. Dit viel samen met het Jaar van de Sacramenten, zoals die door onze Bisschop Van den Hende is uitgeroepen. De Kerk als werk van de Heilige Geest, is de plaats waarin God zich innig met ons verbonden heeft en de eenheid tussen mensen zichtbaar maakt. Dat komt ook tot uiting in het gebed dat gebeden kan worden ter voorbereiding op de synode.

HEIN STENEKER

¹ Paus Johannes Paulus II, *OMINUM ET VIVIFICANTEM*, Over de Heilige Geest in het leven van de Kerk en de wereld, Roermond 1986

² Vgl. *Lumen Gentium* 1

Vrijwilligers aan het woord

Lida Baars (68)

Parochie Pax Christi

Woerden - Kamerik - Meije en Zegveld - Oudewater

H. Franciscus van Assisië kerk

Oudewater

In iedere parochie zijn er vele vrijwillige handen die zich (ook) door doen betrokken voelen. We spraken met vier van hen over de coronaperiode.

“Tijdens de eerste lockdown was ook de kerk in Oudewater uiteraard helemaal gesloten en was het soms “stiekiem” ook wel fijn dat agenda’s leeg waren en we konden kiezen om veel de natuur in te gaan en om er te kunnen zijn voor onze kinderen en kleinkinderen.” Aan het woord is Lida Baars. Lector, pastoraats- en avondwakegroepslid en na de eerste lockdown ook procesbegeleider in de kerk in Oudewater. “Toch hebben we tijdens de eerste lockdown niet stilgezeten. In deze eerste periode

hebben we de verjaardagskaarten en verschillende extra kaarten gewoon bezorgd bij parochianen en ook zijn we extra informatie thuis blijven bezorgen om zo goed mogelijk in contact te blijven.”

Toen de kerken weer open mochten bent u procesbegeleider geworden; wat was uw taak? “Het is nog steeds mijn taak, ik ben blij als we het achter ons kunnen gaan laten maar voor nu is het nog steeds mijn taak, wie had gedacht dat het zó lang zou duren. Ik maak een rooster van vrijwilligers die mensen begeleiden in de kerk en assisteer waar nodig is.”

Was het lastig?

“Nee, dat is redelijk goed gegaan, ik heb in korte tijd 15 fantastische vrijwilligers gevonden die de vieringen en de kerkopenstelling in het weekend begeleiden, zelf vul ik de gaatjes op. Het meest lastig was het om de algemene regelgeving en de regelgeving van de kerken samen om te zetten naar de praktijk. De looproutes en de andere zitplaatsen dan gebruikelijk waren soms wel bron voor enige discussie maar nooit een probleem. Ook voor gasten (bij begrafenissen – red) was

het soms niet gemakkelijk om onze regels te begrijpen. De zorgen om de besmettingen maakten dat we met elkaar deze taak hebben kunnen doen.”

Is er een bijzonder moment dat u is bijgebleven?

“Ja, dat was Allerzielen in 2020. We hebben in drie vieringen alle overledenen herdacht. Dat wilden we heel graag omdat veel uitvaarten zo verdrietig waren geweest. Ik vond het heel bijzonder om te ervaren dat drie vieringen, allemaal gelijk voorbereid, toch allemaal anders én eigen werden.”

Was het niet of veel minder kunnen vieren van de eucharistie moeilijk?

“Dat was niet aan de orde, ook tijdens de tweede lockdown niet; het was niet anders.”

Wat heeft u het meest geraakt?

“De tweede lockdown periode. De teleurstelling dat het niet voorbij was, dat we corona niet konden overwinnen. Ik heb het contact met familie gemist maar heb toch ook de keuze gemaakt om, wel met alle voorzorgsmaatregelen, in de kerk te zijn, om er voor anderen te kunnen zijn. Dat was ook weer fijn. Ik had de verantwoordelijkheid als procesbegeleider maar omdat het stil was in de kerk, ook bij de openstellingsuren, heb ik ook zelf kunnen genieten van de stilte en gebed in stilte.”

Wat neemt u mee naar de toekomst?

“Het gevoel van verbondenheid. Ondanks het gemis van veel dingen hebben we intensief meegedacht en meegewerkt. Juist omdat we zagen wat werd gemist betekent dat er nieuwe uitdagingen zijn, dat we met de mensen in gesprek kunnen gaan en nadenken over hoe we op een andere manier kunnen samenkomen naast de eucharistie. Wat inspireert mensen, hoe kunnen we proberen om nog meer open kerk te zijn. Corona was daarom ook een periode van bezinning en nieuwe ideeën. We gaan met werkgroepen samenkomen en kijken hoe we vanuit deze moeilijke periode waarin veel niet kon, andere vormen kunnen vinden om samen kerk te zijn.”

Tot slot, wat is uw wens?

“Mijn wens is dat we Kerk mogen blijven vieren, dat we de weg naar gelovig samenzijn weer kunnen vinden en we voorgangers mogen blijven houden om toekomst te houden met elkaar.”

ANNEKE DONKERS

“Na de 1^e lockdown zijn de vieringen in een roulerend rooster opgesteld zodat in alle kerken of eucharistie gevierd kon worden of de gelegenheid om tussen 10.00 en 12.00 uur zelf in de kerk te bidden, een kaarsje op te steken of stil te zijn.”

Kerkmuziek

Cantor en/of koor?

Coronacrisis vraagt om herijking

De cantor

De functie van de cantor bestaat al sinds de eerste eeuwen na Christus en behelst in hoofdzaak het zingen van de antwoordpsalm na de eerste lezing – de gezongen Schriftlezing – en de alleluia-acclamatie/vers voor het evangelie als inleiding hierop. De Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging (NSGV) heeft in de afgelopen 45 jaar de cantorfunctie sterk gepromoot, nadat deze vele eeuwen was verdwenen. Maar vooral de coronaperiode heeft de parochies geconfronteerd met de noodzaak van de beschikbaarheid van een cantor. Koorzang was namelijk niet toegestaan.

De cantorfunctie werd ten tijde van corona meteen ook uitgebreid met het zingen van alle gezangen in de viering in plaats van de twee hierboven genoemde gezangen. De cantor werd een soort 'cantor plus'.

Nu de koren weer mogen zingen, is er veel voor te zeggen de cantorfunctie permanent te behouden. De functie is er namelijk niet voor niets! Zij maakt onderdeel uit van de liturgische functies sinds Vaticanum II. Uiteraard kan het koor deze gezangen ook zingen, maar dat de cantor dat zou moeten doen, zegt iets over het belang van de

antwoordpsalm en de alleluia-acclamatie/vers voor het evangelie als onderdelen van de 'dienst van het woord'. Niet voor niets staan deze teksten afgedrukt in het Lectionarium tussen de lezingen! Immers, de psalm is een gezongen Schriftlezing; nadrukkelijk gezongen, omdat ze in de Bijbel ook als zodanig wordt aangeduid. Juist zoals de gesproken lezingen worden gelezen door een speciaal daarvoor aangestelde lector, zo worden deze Bijbelse gezangen gezongen door een speciaal daarvoor aangestelde psalmist. In Nederland kennen we die term niet en gebruiken we de meer algemene benaming cantor, omdat deze in de praktijk vaak meer zingt dan alleen de antwoordpsalm en de alleluia-acclamatie/vers voor het evangelie. De psalmverzen betreffen een selectie Bijbelteksten uit het Boek der Psalmen die solo – door de cantor – worden gezongen; het volk antwoordt met een refrein uit de psalm. Het solo-zingen van de verzen benadrukt het bijzondere karakter van de tekst en het moment in de viering van het Woord. Hetzelfde geldt voor de korte alleluia-acclamatie/vers voor het evangelie die gezongen wordt tijdens het aandragen van het evangelieboek. Het vers tussen de

De afgelopen jaren zijn veel composities die in het zogenaamde 'Publiek Domein' terecht zijn gekomen op het internet gezet. De twee belangrijkste bronnen zijn: www.cpd.org en www.imslp.org. Op deze websites kan op vele manieren gezocht worden naar composities: o.a. op componist, op bezetting, op begeleiding, op psalmnummer en op titel. Op www.cpd.org staan composities die opnieuw zijn gegraveerd. Op www.imslp.org zijn de zogenaamde facsimile's ingescand, doorgaans een scan van de eerste uitgave van het betreffende werk. Over het algemeen zijn alle partituren op deze websites vrij van rechten en gratis te downloaden en te vermenigvuldigen. Werken vallen in het 'Publiek Domein' als componisten/tekstdichters langer dan 70 jaar geleden zijn overleden. Lees echter goed, want in sommige landen is die termijn 50 jaar; er staan dus ook werken op die in die landen al vrij van rechten zijn, maar in Nederland nog niet!

alleluia-refreinen in is ook hier een Bijbeltekst die de inleiding is op de inhoud van de evangelielezing en waarbij als het ware een tipje van de sluier van de thematiek wordt opgelicht. Het alleluia-refrein zingen we dan weer met allen; wij zijn namelijk niet alleen verheugd om de woorden van de Heer weer te mogen horen, maar vooral benadrukken we de aanwezigheid van de Heer in de

tekst van het evangelie dat gelezen gaat worden!

In praktische zin wordt de cantor regelmatig ingeschakeld om bijvoorbeeld voor de viering een nieuw gezang met de aanwezige gelovigen te oefenen of, bij afwezigheid van het koor, de aanwezigen voor te gaan in het gezang – zelfs in alle gezangen in de viering! – en hen te stimuleren en aan te sporen om mee te zingen.

Cantor cursus

Jaarlijks organiseert het bisdom Rotterdam een cursuspakket kerkmuziek. Daarin heeft de cantor cursus een vaste en prominente plaats. De cursisten leren er om snel en degelijk gezangen te kunnen instuderen met behulp van het notenschrift en het oefenen in het 'op het eerste gezicht van blad zingen' (solfège). Uiteraard staan de ontwikkeling van de eigen stem, het leren muzikaal te declameren, het gebruik van de microfoon en het leren zingen van het repertoire bestemd voor de cantor centraal in deze cursus. De cursisten leren desgewenst ook een eenvoudig directiegebaar om de mensen in de kerk beter te kunnen leiden.

De koren

Nu de koren weer mogen zingen, wordt langzamerhand duidelijk welke schade de coronaperiode aan de koren heeft toegebracht. Veel gemengde parochiële koren zijn sterk aan het vergrijzen. Dat proces is uiteraard door corona niet versneld, maar de lange periode waarin koorleden niet hebben mogen zingen vanwege de coronapandemie, heeft wel een proces van onthechting veroorzaakt. Het gevolg is dat koren die al flink waren gekrompen vóór de coronaperiode, besloten tot opheffing van het koor. Daarnaast is een aanzienlijk aantal koren gekrompen, omdat individuele leden, om wat voor reden dan ook, niet meer zijn teruggekeerd.

Herijking

De coronacrisis en de krimp van de koren zijn aanleiding tot herijking van het repertoire. Moeten koren nog proberen om omvangrijk en muzikaal technisch moeilijk repertoire – bijvoorbeeld grote missen van de bekende componisten – te blijven zingen, terwijl de diverse koorpartijen maar dun bezet zijn en de stemmen onvermijdelijk kwalitatief achteruitgaan met het klimmen der jaren?

Het is misschien tijd om te herijken en te beseffen dat het beter is om eenvoudiger repertoire goed uit te voeren dan moeilijk repertoire hoorbaar onder de maat. Zo'n besluit heeft nog een groot voordeel. Het

moeilijke repertoire kost relatief veel repetitietijd om in te studeren en 'bij te houden', terwijl de oorspronkelijke uitvoeringskwaliteit vaak niet meer wordt gehaald. Daarentegen kost eenvoudig materiaal minder repetitietijd om in te studeren én om bij te houden, terwijl de uitvoeringskwaliteit stukken hoger kan liggen. Dat levert bovendien de koorzangers meer voldoening op. En de luisteraar is meer gesticht met goede zang dan met ondermaatse.

Samenwerking van koren

Een ander voorstel ter overweging dat aanvankelijk bij koren op grote weerstand kan stuiten, is om samen te gaan werken of zelfs te fuseren! Toch zouden koren zichzelf de kans moeten geven om dit serieus te overwegen, want misschien is het mogelijk om van twee of misschien wel drie kleine koorgroepjes weer één levensvatbaar koor te formeren. Als dat lukt, komt veel geliefd repertoire ook weer binnen handbereik. De barrière om samen te gaan met een andere groep is doorgaans gelegen in het feit dat men de eigen groep, soms ook de eigen locatie,

moet opgeven. Het is echter goed om je te realiseren dat dat voor beide groepen geldt! Samen ga je iets nieuws beginnen. Dat zal zeker anders worden. Wat de zangers en zangeressen echter bindt, is de liefde voor het zingen van kerkmuziek. Als er koudwatervrees is om maar meteen alle muzikale activiteiten van het ene op het andere moment samen te gaan doen, kan altijd nog gekozen worden voor – bijvoorbeeld – eens per maand een gezamenlijke repetitie op wisselende locaties. De koorleden leren elkaar dan kennen en iedereen went aan de nieuwe situatie. Zo kan langzaam maar zeker een vruchtbare samenwerking worden opgebouwd. Je moet het natuurlijk wel de kans willen geven!

MARC SCHAAP
RICHARD BOT

Jaarlijks organiseert het bisdom Rotterdam een cursuspakket kerkmuziek. Meer informatie over de cantor cursus op www.kerkmuziekopleidingen.nl

Kerkmuziek

Voorstellen voor repertoire

In onderstaand schema zijn suggesties te vinden voor repertoire waarbij rekening is gehouden met meer eenvoud, zowel eenstemmige als twee- of driestemmige muziek en (mede daardoor) beter geschikt voor kleinere koren.

1. Mogelijkheden	2. Uitgave	3. Toelichting
H. Leenders, "Missa in Simplicitate" 2020	Uitgave Ascolta Music Publishing, Houten www.ascolta.nl	Eenstemmige mis + orgel; Latijn. In 2 toonhoogten verkrijgbaar.
W. van Belle, "Missa Corona" (2020)	Uitgave in eigen beheer. www.woutervanbelle.nl	Mis op Nederlandse tekst; één- en meerstemmig uit te voeren.
A. Bruckner, "Mis in C majeur", WAB 25	www.imslp.org	Een tonale mis geschreven voor alt, 2 hoorns en orgel.
J. Rheinberger, "Missa Puerorum" (opus 62)	www.cpdل.org	Eenstemmige mis + orgel; Latijn
G. Fauré, "Messe Basse"	www.cpdل.org	Tweestemmige mis + orgel; Latijn
L. Perosi, "Missa Te Deum Laudamus"	www.cpdل.org	Tweestemmige mis; Latijn; TB + orgel. Ook als SA (1e partij) en TB (2e partij) uitvoerbaar
H. Strategier, "Missa Ultima"	Ascolta Music Publishing Houten, 1993. www.ascolta.nl	Eenstemmige mis + orgel; Latijn
Antwoordpsalmen	Gooi & Sticht; Berne Heeswijk; ICLZ www.gooiensticht.nl www.berneboek.com/liturgie/ https://sites.google.com/site/zingtjubilate	Antwoordpsalm na 1e lezing in Bronkhorst vertaling (zie Lectionarium): zie bronboekjes Berne Heeswijk en Gooi & Sticht. Op website ICLZ (België) alle antwoordpsalmen gratis downloaden, vermenigvuldigen en te beluisteren: www.kerknet.be

"Cantatorium", serie psalmcomposities	www.musikalspezial.de (Alle uitgaven van uitgeverij Annie Bank zijn hier ondergebracht.)	Een verzameling meerstemmige Nederlandstalige psalmcomposities voor uiteenlopende bezettingen voor diverse componisten.
"Wisselende Gezangen voor het Liturgisch jaar" (WG), Annie Bank	www.musikalspezial.de (Alle uitgaven van uitgeverij Annie Bank zijn hier ondergebracht.)	Zoek via het Bijbels register in WG de aangegeven psalm (tekst antifoon).
Serie "Zang en Tegenzang"	www.musikalspezial.de	Serie van 93 koorzettingen voor 2-, 3-, 4-stemmig koor + orgelbegeleiding en voor- en tussenspelen door NSGV i.s.m. Annie Bank 1967-1970. Veel van de liederen staan ook in GvL. Index te raadplegen via www.nsgv.nl
"Missa in honorem S. Nicolai", L. Rombach / Aart de Kort	www.musikalspezial.de	Tweestemmige mis + orgel; Latijn
"Missa Parvulorum", K. Bornewasser	www.musikalspezial.de	Tweestemmige mis + orgel; Latijn
"Missa in honorem S. Gregorii", P. Griesbacher	www.carus-verlag.com	Tweestemmige mis + orgel; Latijn
"Missa Exsurge Domine" H. Funnekotter	www.ascolta.nl	Tweestemmige mis + orgel; Latijn
"Missa Pentatonica", O. Deden	www.musikalspezial.de	Eenstemmige mis + orgel; Latijn
"Missa Brevis in B", C. Tambling	www.stretta-music.nl	Driestemmige mis SABar. + orgel; Latijn

Diaconie

Coronacrisis houdt diaconie spiegel voor

De coronapandemie is nog niet voorbij. Na eerdere versoepelingen worden op het moment van schrijven weer nieuwe maatregelen afgekondigd. Welke lessen voor de diaconie kunnen we meenemen uit de afgelopen anderhalf jaar?

De coronacrisis doorbrak het traditionele schema 'diaconale helper staat mens in nood bij'

Diaconaal handelen vindt plaats binnen een relatie, waarin zowel sprake is van wederkerigheid als van asymmetrie. Dat laatste wil nog wel eens dominant zijn: wij geven – zij ontvangen. Zeker de eerste golf van de coronacrisis doorbrak die rolverdeling. Opeens waren we allemaal 'mensen in nood' en konden door het virus getroffen worden. Binnen de parochiële diaconie zijn nogal wat oudere vrijwilligers actief. Van de ene op de andere dag werden zij zelf tot de kwetsbare groepen gerekend, die hun contacten zoveel mogelijk moesten beperken. Ze werden zelf 'object van zorg'.

De omgekeerde beweging kwam ook voor. Het mooiste voorbeeld is de inzameling van levensmiddelen voor de voedselbank door de

gevangenen van de Penitentiaire Inrichting Alphen aan den Rijn. Als mensen aan de rand van de samenleving (veelal zelf gezien als mensen in nood) wilden zij solidair zijn met andere mensen, die op hun manier ook aan de rand van de samenleving staan: de klanten van de voedselbank. Wat in het voorjaar van 2020 begon als een vorm van noodhulp in een tijd dat de voedselbank te kampen had met grote tekorten in de aanvoer, is anderhalf jaar later uitgegroeid tot een structurele relatie. De actie vindt nu elke drie maanden plaats.

De coronacrisis bracht de eigen geloofsgemeenschap weer in het vizier van de diaconie

Diaconaal handelen kent twee brandpunten: de zorg voor mensen in nood in de eigen geloofsgemeenschap ("Zie eens hoe zij elkaar liefhebben") en de zorg voor mensen in nood, ongeacht religie, ras, gender of nationaliteit (vgl. de Barmhartige Samaritaan). Die twee moeten niet tegen elkaar uitgespeeld worden. Ze zijn beide legitieme vormen van diaconie. Wel leek voor de coronacrisis de rolverdeling 'diaconale helper' – 'mens in nood' grotendeels samen te

vallen met de verdeling 'geloofsgemeenschap' – 'mensen van buiten'. Het leek wel, alsof er geen armen en andere hulpbehoevenden binnen de eigen geloofsgemeenschap bestonden. De coronacrisis heeft de ouderen, de alleenstaanden en de zieken weer meer in het vizier van de parochiële diaconie gebracht.

De coronacrisis onderstreepte het belang van de directe ontmoeting

De lockdown en andere maatregelen om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan, verhinderden lange tijd publieke bijeenkomsten en andere vormen van ontmoeting. Door het gemis daarvan werd nog eens benadrukt, hoe belangrijk fysieke ontmoetingen zijn voor het diaconaal handelen. Spreekuren via de telefoon en sociale media als Skype, Zoom en Teams zijn noodverbanden om

communicatie toch mogelijk te maken, maar halen het niet bij fysieke spreekuren. Dat geldt temeer voor mensen, die de Nederlandse taal minder machtig zijn, nauwelijks over de nodige apparatuur beschikken of die kunnen bedienen, en de (woon)ruimte met anderen moeten delen. Ook werden mensen op zichzelf teruggeworpen, doordat maaltijdprojecten en inloophuizen gesloten waren. Afhaal- of bezorgmaaltijden zorgden wel voor voedsel, maar niet voor ontmoeting en gezelligheid.

De coronacrisis bracht nieuwe groepen in beweging

Elke manier van diaconaal doen ontstaat bij het zien van nood bij een medemens, je daarvan bewust worden en erdoor geraakt worden. Mensen in nood zien is een kunst, namelijk met ogen van liefde de wereld inkijken. Bij de eerste coronagolf viel op, dat na het

stilvallen van de publieke activiteiten en het terugtrekken van een deel van de oudere vrijwilligers andere, vaak jongere mensen in het gat sprongen. Ze gingen boodschappen doen voor mensen in hun omgeving, zetten belcirkels op, bezorgden kaartjes en attenties. Dat kon voor een deel ook, omdat zij plots over meer tijd beschikten. Bij de tweede golf zagen we minder spontane acties. Dat kwam ook, omdat er in de tussentijd alternatieven waren ontwikkeld.

De coronacrisis heeft het gebruik van digitale media bevorderd

Tijdens de lockdown waren publieke activiteiten onmogelijk en konden PCI-besturen en diaconale werkgroepen niet fysiek bijeenkomen. Waar vrijwilligers vanuit hun werk ervaring hadden met digitale media als Skype, Zoom en Teams, zetten zij die soms ook in voor het onderling overleg. Waarschijnlijk zal het gebruik daarvan op lokaal niveau weer afnemen of zelfs verdwijnen, nu we weer fysiek bijeen kunnen komen. Voor landelijke en internationale bijeenkomsten ligt dat waarschijnlijk anders. Digitaal overleg scheelt veel reistijd en uitstoot van broeikasgassen.

De coronacrisis leerde, dat de inzet van digitale media zowel mensen kan uitsluiten als insluiten

Uit onderzoek blijkt, dat de toename van digitale ontmoetingen in coronatijd vooral te zien was onder jongvolwassenen en hoogopgeleiden. Bij ouderen en mensen met een lagere opleiding, die nauwelijks digitale hulpmiddelen gebruiken, bleef deze toename uit. Diaconale groepen die in coronatijd noodgedwongen gebruik moesten gaan maken van digitale middelen voor hun spreekuur, merkten, dat dat lang niet altijd goed verliep. Mensen beschikten niet over de benodigde apparaten, wisten die niet goed te bedienen of konden zich moeilijk verstaanbaar maken, als ze het Nederlands niet goed machtig waren. In die zin sloot de inzet van digitale media delen van de doelgroep uit.

Anderzijds was een verrassend effect van de ontwikkelde alternatieven voor sobere maaltijden en vastenwandelingen in coronatijd, dat ook mensen meededen die voorheen niet mee konden doen. Diverse werkgroepen voor Missie, Ontwikkeling en Vrede hebben in de Veertigdagentijd 2021 geen sobere maaltijd georganiseerd, maar wel

“Mensen in nood zien is een kunst, namelijk met ogen van liefde de wereld inkijken.”

maaltijden bezorgd met een viermoment via Zoom. In de Pax Christiparochie in Woerden werd een hybride vorm georganiseerd van de dagelijkse pelgrimswandeling met pastoor Huub Spaan. Deelnemers ontvingen een boekje met de teksten voor de opening van de dag en konden zelf een half uur in de eigen omgeving lopen. Deze vorm trok meer deelnemers en bleek inclusiever te zijn dan de oorspronkelijke vorm. Ook mensen voor wie deelname aan de fysieke pelgrimstocht om wat voor reden dan ook (ouderdom, ziekte, baan) voorheen onmogelijk was, participeerden nu. Kan deze winst worden meegenomen in toekomstige activiteiten?

De coronacrisis wees nog eens op het belang van netwerken voor de diaconie

Al jaren krimpen onze geloofsgemeenschappen en daarmee vermindert ook de verworteling in de eigen buurt of het eigen dorp. Al voor de coronacrisis moesten

diaconale werkgroepen en caritasinstellingen hun 'ogen en oren' organiseren om noden op het spoor te komen. Het opbouwen en onderhouden van netwerken in de eigen geloofsgemeenschap (b.v. met bezoekgroepen, wijkcontactpersonen, pastorale beroepskrachten) en in de buurt (sociale wijkteams, scholen, maatschappelijke organisaties, Voedselbank, SchuldHulpMaatje, Vluchtelingenwerk) is een essentieel onderdeel van het diaconaal handelen. De coronacrisis heeft het belang daarvan nog eens benadrukt. In de coronatijd stopte een deel van de vrijwilligers met hun werk en het is nog maar de vraag, of zij terugkomen. Daarmee vallen ook een aantal kanalen weg, waarlangs noodvragen binnen kunnen komen. Opvallend is, dat het aantal aanvragen om hulp bij PCI-en in coronatijd lijkt te zijn gedaald. Is de PCI als instelling nog wel voldoende bekend binnen en buiten de parochie?

De coronacrisis heeft de bestaande tweedeling vergroot

De coronacrisis heeft de armen harder getroffen dan de rijken en heeft de bestaande tweedeling vergroot. Mensen met 20 procent van de laagste inkomens overleden twee keer zo vaak aan Covid-19 dan mensen uit de hoogste inkomensgroep. Niet-westerse migranten overleden anderhalf keer zo vaak als

mensen zonder migratieachtergrond. Ook hebben de maatregelen tegen het virus een grotere impact gehad op alle leefgebieden van deze mensen met negatieve gevolgen voor hun gezondheid.

Voor veel mensen uit de lagere inkomensgroepen bleek thuiswerken onmogelijk. Horeca, winkels, schoonmaak (ook privé en zwart) werden stilgelegd. Zij kregen vaak ontslag of hoefden niet meer te komen, met inkomensdaling en stress tot gevolg. De maatregel om binnen te blijven had een negatief effect op hun leefstijl (meer roken, drinken, minder bewegen) en zorgde voor hogere kosten (bv hogere energierekening). Het is moeilijker om sociale afstand te bewaren als je met een heel gezin in een kleine flat woont dan in een ruime eengezinswoning met een eigen tuin. Je zag dat ook aan de toename van het aantal meldingen van huiselijk geweld.

Ook heeft de scholensluiting de onderwijsachterstanden vergroot. Het verschil in leerachterstand blijkt 60 procent meer te zijn onder kinderen uit laag opgeleide gezinnen in vergelijking met gemiddeld of hoger opgeleide gezinnen. Dat komt o.m. doordat kinderen in deze gezinnen geen, geen goede of een gedeelde computer hebben, een slecht netwerk en geen rustige werkomgeving. Hierdoor is veel gemist. Docenten op afstand kunnen minder individuele aandacht geven, anderstalige ouders kunnen minder makkelijk helpen. De nadelige effecten voor de groepen

net aan de onderkant van de samenleving zullen nog lang doorwerken. Dit alles vraagt van diaconale werkgroepen en caritasinstellingen een permanente waakzaamheid om signalen van mensen in nood op te pikken. Maar naast het leveren van directe noodhulp is het ook wenselijk te zoeken naar duurzame oplossingen door deze situaties onder de aandacht te brengen van de lokale en landelijke politiek.

Slotbeschouwing

De coronacrisis is nog niet voorbij, maar ik kan al wel concluderen dat zij in de afgelopen anderhalf jaar de parochiële diaconie een spiegel heeft voorgehouden. We zijn ons weer meer bewust geworden van belangrijke aspecten van diaconie, zoals de zorg voor de eigen gemeenschap en de waarde van ontmoeting. We hebben ons handelingsrepertoire uitgebreid met digitale vormen en zijn creatief geworden in het bedenken van alternatieven. We hebben ontdekt hoe we meer inclusief kunnen zijn. Maar we zijn ons ook meer bewust geworden van de kwetsbaarheden: de vergrijzing en afkalving van het vrijwilligersbestand, de afnemende contacten met de omliggende samenleving, waardoor we minder signalen ontvangen van mensen in nood, het moeilijk kunnen binden van nieuwe vrijwilligers. Daar ligt nog een hele opgave.

JAN MAASEN

Vrijwilligers aan het woord

Coby Goes (65)

**Parochie Heilige Drie-Eenheid
Vianen-Everdingen-Leerdam
Kerk Maria ten Hemelopneming
Vianen**

In iedere parochie zijn er vele vrijwillige handen die zich (ook) door doen betrokken voelen. We spraken met vier van hen over de coronaperiode.

Coby Goes is vrijwilliger in een parochie die geografisch de meest Zuidoostelijke parochie in het bisdom is.

Wat is uw taak in de parochie?

"Ik zit in de liturgiegroep, ik ben lid van de avondwakegroep en ben daarnaast coördinator van de vrijwilligers in Vianen."

Hoe heeft u de coronatijd ervaren?

"In de kerk hebben wij al snel

besloten om open te blijven en hebben wij alle regels gevolgd. De mensen moesten zich aanmelden voor de vieringen, we hebben de banken en andere zitplaatsen genummerd en de mensen een plaatsnummer gegeven. Dat was voor sommige mensen wel erg lastig, om niet op hun vertrouwde plek in de kerk te kunnen zitten."

Ontstonden er discussies?

"We hebben de parochianen soms heel specifiek een andere plek gegeven om wat te schudden maar nee, het ging snel allemaal goed en er was begrip. Het was ook fijn dat we gastvrouwen hebben ingezet, zij hebben mensen persoonlijk naar een plek gebracht."

Welke verantwoordelijkheden brengen de taken met zich mee in deze tijd?

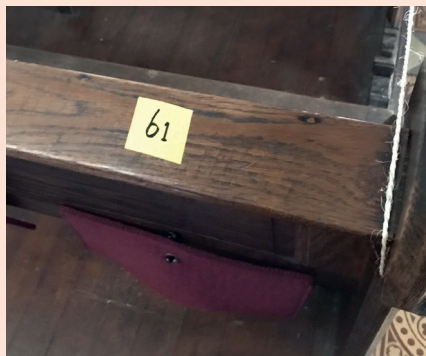
"Bijvoorbeeld tijdens de uitvaartvieringen ervoor zorgen dat mensen zo veel mogelijk op afstand van elkaar zitten; ook al is de familie een bubbel."

Avondwaken werden niet meer gehouden maar wij boden in plaats daarvan de mogelijkheid aan de familie om te komen condoleren. De routing van onze kerk was/is daar ook goed geschikt voor, er kon altijd voldoende afstand bewaard worden. Voor onze parochie was dit nieuw en we nemen dit nu ook mee uit de coronatijd. De vrijwilligers van de koffiegroep en de gastvrouwen hebben dit idee ook omarmd. Vernieuwing dus ook."

U bent ook coördinator van vrijwilligers, wat is het meest belangrijk in deze taak?

"Het meest belangrijk vind ik de persoonlijke benadering, dat zij een voor hen juiste taak hebben en ook het samengaan van vrijwilligers van de drie kernen. We zijn blij dat in alle drie de kerken een activiteit wordt georganiseerd waarbij nu meer en meer vrijwilligers uit de drie kerken elkaar helpen. De vrijwilligers mee laten denken is ook erg belangrijk; dit maakt ook dat we een redelijke aanwas houden van nieuwe vrijwilligers."

"Via groepsapp durven mensen soms meer uiting te geven aan geloof."

Wat is de belangrijkste verandering die je ook graag meeneemt naar de toekomst van de parochie?

"Dat we rondom uitvaarten nu ook condoleance aanbieden. De rust die er was probeer ik te bewaren. De periode heeft mij geleerd dat je alles kunt kopen, alleen gebed niet! Dat vind ik het bijzondere aan kerk zijn; om elkaar geven, elkaar steunen en elkaar bezoeken maar ook samen bidden, zoals meebidden met de voorbeden."

Tot slot, wat is uw wens?

"Nog meer omzien naar elkaar, diaconie! En dat we ondanks tegenslag en de onvermijdelijke sluiting van kerken toch samen kerk kunnen blijven en hiervoor nieuwe mogelijkheden kunnen blijven zien. Thuis bidden met elkaar, via een groepsapp uiting durven geven aan je geloof of ergens in een zaaltje of kerk samen vieren. Bovenal wens ik dat we om elkaar geven."

ANNEKE DONKERS

Catechese

In het teken van de Weg

Interview met Jos van Adrichem

Jos van Adrichem is diaken van de parochie De Vier Evangelisten in Den Haag. Hij vindt het belangrijk om contact te houden met 'jonge gezinnen' en ze zoveel mogelijk te betrekken bij de geloofsgemeenschap. Tijdens de tweede periode van lockdown heeft hij samen met Liesbeth Stalmeier van de pastorale dienstverlening in een pilot-groep online het nieuwe materiaal gebruikt van 'In het teken van de Weg', dat door het bisdom Rotterdam is ontwikkeld voor ouders met kinderen die één van de drie initiatiesacramenten ontvangen: het doopsel, de eerste heilige communie en het vormsel. We vroegen Jos naar zijn ervaringen.

Wat betekenen sacramenten voor ouders van nu?

"Dit is een vraag die me de laatste paar dagen wel heeft beziggehouden. Het is een heel algemene vraag. Want 'jonge ouders' vormen niet één doelgroep. Je kunt niet zeggen: 'Dit is een jonge ouder en we plaatsen ze allemaal in het hokje.' Cultuur speelt een belangrijke rol. In Den Haag maken we veel culturen mee en dan merk je soms dat mensen hun kind laten dopen omdat het erbij hoort. Dan zeggen ze: 'Dit

geloof heb ik gekregen en wil ik doorgeven aan mijn kinderen.' Jonge katholieken uit Nederland zijn vaak minder opgevoed met het idee van een traditie die doorgegeven moet worden zoals hun ouders dat ook hebben gedaan. Als zij komen, willen ze vaak bewust werk maken van hun geloof. Ik merk dan dat ze een diepere laag gaan raken. Ouders kunnen elkaar met hun geloof inspireren. Laatst was één van de deelnemers van de pilotgroep met haar man bij de ouderavond van de eerste heilige communie. Zij is diep gelovig, heel spiritueel en gaf in de groep aan: 'Er gaat geen dag voorbij dat we niet aan God denken en alle activiteiten die we doen hebben met God te maken.' Haar man zei hetzelfde. Dus over sacrament gesproken, het raken van God of van Jezus Christus, tastbaar teken... Dat vind ik in zo'n leven wel heel mooi."

Wat kan 'In het teken van de Weg' aan ouders bieden?

"Het geeft ouders de gelegenheid om tijd vrij te maken voor hun geloof, om hun geloof te verdiepen. Dat is een meerwaarde van deze cursus: ruimte en rust om met elkaar te delen wat de betekenis is van de sacramenten. Daar komt ook

een stukje herinnering aan de jeugd bij: wat heeft het betekend in je opvoeding, in je groei? En ook: wat betekenen de afzonderlijke sacramenten? Daarbij gaat het niet zozeer om kennis over die sacramenten, dat bewaar ik liever voor de ouderavonden. Het is meer een geloofsgesprek over de waarde van de sacramenten. Een voorbeeld: bij de derde bijeenkomst ging het over de eucharistie. In eerste instantie leken de ouders daar niet zoveel mee te hebben: 'Het is een moment, maar we hechten er niet zoveel waarde aan dat we iedere zondag ervoor naar de kerk gaan.' Het gesprek sloeg om toen de vraag werd gesteld: 'Wat vertellen jullie over de eucharistie aan jullie kinderen, als ze de eerste communie gaan doen?' De ouders vertelden elkaar dat je in de eucharistie het Lichaam van Christus ontvangt. 'Een waardevol moment, een heilig moment', noemden ze het, 'niet zomaar iets.' Ze verbaasden zich erover dat Christus op zo'n tastbare manier naar ons toekomt. Dat inzicht ontstond bij henzelf, daar deden wij als begeleiders niets aan. Dat zij bij het praten over hun geloof aan hun kinderen denken, merkten we aan het eind van de bijeenkomsten bij het invullen van de kaart. Het is een kaart, waarop 'Voor jou' staat en die bij het materiaal hoort. Het is de bedoeling dat ouders elke keer een persoonlijk woord voor hun kind op de kaart schrijven, over wat ze in het gesprek hebben beleefd.

Daar werd heel serieus mee omgegaan. Iets meegeven voor de verdere weg die de kinderen gaan, gekoppeld aan de drie initiatiesacramenten. Het is ook mooi dat iemand die zijn baby pas heeft laten dopen en nog niet toe is aan de voorbereiding op de communie en het vormsel van het kind, wel alvast nadenkt over het vervolgtraject. De gesprekken werken door, heb ik gemerkt. Eén van de moeders schreef op het evaluatieformulier: 'Dit was voor ons als partners aanleiding om over het geloof te spreken met elkaar.' Dat vind ik wel een trigger. Want als er tussen partners of in het gezin niet meer gesproken wordt over het geloof, dan gaat het ook niet door, dan betekent het weinig."

Welke momenten sprongen er voor jou uit?

"Er waren voor mij een paar 'kippenvelmomenten', het gevoel dat hemel en aarde elkaar raken. Daar is de heilige Geest aan het werk. Want het gesprek gaat dieper, ook al omdat je met een kleine groep bent, dat is intiëmer. We hadden aan het begin en aan het einde steeds een gebedsmoment, waarbij ik van achter mijn scherm een kaars aanstak. De ouders zelf staken ook een kaars aan. Eén echtpaar haalde zelfs hun huwelijkskaars erbij om aan te steken en bij te bidden. Aan het einde van de tweede bijeenkomst gaven de ouders aan voor wie ze wilden bidden. Er was iemand

die zijn kinderen via adoptie heeft gekregen, die bad voor de biologische moeders van zijn zonen. Dat vind ik dan een heel mooie gedachte, daar leer ik zelf ook weer van. Ik betrap me erop, dat ik soms zo binnen mijn eigen kaders blijf. Maar als dan iemand anders iets medemenselijks doet waaraan ik zelf niet had gedacht, dan voel ik diep respect. Daar wordt geloof uitgestraald.”

In de bijeenkomsten gaat het ook over de gemeenschap van de Kerk. Wat kun je daarover vertellen?

“Ik vind het belangrijk dat mensen zich ervan bewust worden dat de sacramenten in de gemeenschap horen, dat ze van de gemeenschap van de Kerk zijn. Dat is soms wat verder weggeraakt. En ook de eyeopener: wie behoren er allemaal tot onze gemeenschap? Dat is veel breder, daar horen veel meer mensen bij dan we in eerste instantie denken. Bij de eerste bijeenkomst over ‘de Weg’ kwamen we ook tot die ontdekking. Voor katholieken strekt de gemeenschap zich nog verder uit naar buiten: we zijn betrokken bij mensen, ongeacht hun achtergrond. De vitaliteit van de geloofsgemeenschap is belangrijk, dus leeftijdsgenoten en generatiegenoten – en dat er een onderlinge band ontstaat. Gezinnen willen ook steun zoeken bij elkaar. De deelnemers van de pilot gaven aan dat ze behoefte hebben aan

jonge mensen in de kerk die net zoals zij met hun geloof bezig zijn, aan ‘gelijkgestemden’ zoals ze dat noemden. Dat sterkt enorm. Uiteindelijk gaat het om de gemeenschap die samen het Lichaam van Christus vormt. Het Lichaam van Christus, wat willen we nog meer! In de Paastijd word ik altijd zo geraakt door het boek Handelingen, waarin staat hoe zo’n jonge gemeenschap leefde en deelde. In ons team word ik dan op de vingers getikt: ‘Het ging ook heel snel fout, hoor!’ Maar het gaat over wat christelijk leven is, dat Jezus op aarde kwam laten zien: zo gaan we met elkaar om. Die verbondenheid, het breken en delen, een delende gemeenschap. Dat begint met elkaar kennen. Lichaam van Christus zijn, met alle talenten: dat we elkaar kunnen aanvullen om iets in de wereld te zijn. Niet alleen de kerk als mooi gebouw dat op zondag opengaat om de geloofsgemeenschap binnen te laten, maar ook als een gemeenschap die iets betekent voor de directe omgeving. En dan kom ik heel snel bij de diaconie uit!”

LIESBETH STALMEIER

In het teken van de Weg

'Aanhangers van de Weg' is de naam waarmee de eerste christenen werden aangeduid. In het boek Handelingen komen we deze benaming verschillende malen tegen. 'De weg' is een verwijzing naar de beroemde uitspraak van Jezus Christus: 'Ik ben de weg, de waarheid en het leven' (Johannes 14,6). Het is de kapstok voor drie bijeenkomsten, waarbij 'de weg' wordt verbonden met het sacrament van het doopsel, 'de waarheid' met het vormsel en 'het leven' met de eucharistie. Door de drie sacramenten verandert de levensweg van een mens in een geloofsweg. Wat dat betekent, is de inzet van het gesprek. De groep kan 'gemengd' zijn: ouders van kinderen in de verschillende voorbereidingstrajecten. Het is ook mogelijk om het materiaal te gebruiken in een 'homogene' groep van alleen doopouders of alleen ouders van communicanten of van vormelingen. Het kan zowel op locatie als digitaal worden aangeboden.

'In het teken van de Weg' is begin januari beschikbaar en wordt aan alle parochies toegezonden.

In het teken van de weg

Vrijwilligers aan het woord

Cristina Mantello (35)

**Missione Cattolica Italiana in Olanda
's Gravenhage - Warmond - Amsterdam**

In iedere parochie zijn er vele vrijwillige handen die zich (ook) door doen betrokken voelen. We spraken met vier van hen over de coronaperiode.

De Italiaanse geloofsgemeenschap viert in drie kerken, in twee bisdommen. In ons bisdom Rotterdam viert zij op zondagochtend in de Matthias kerk in Warmond en in de middag in de Paschaliskerk in Den Haag. Op het middaguur wordt er in Amsterdam gevierd. Cristina Mantello is sinds 1,5 jaar lid van het bestuur van de geloofsgemeenschap.

Ben je midden in coronatijd togetreden tot het bestuur?

“Ja, dat was een moeilijke periode. Tijdens de eerste lockdown was alles gestopt en met het overlijden van padre Tomasso net na de eerste lockdown leek alles donker.”

Mantello kijkt weemoedig als zij over de missionaris uit Italië praat. Hij was haar dierbaar. “Er was stilte in de geloofsgemeenschap en we waren verward, we moesten weer licht vinden. Voor mij was de emotionele preek van Paus Franciscus eind maart op het lege Sint Pietersplein een teken van hoop, en ik heb gehoorzaamd aan de boodschap van geloof en vertrouwen bij het

aannemen van mijn taak. Ik vertrouw op God.”

Hoe hebben jullie het aangepakt, toen het niet mogelijk was om voor een viering samen te komen in de kerk?

“Als experiment zijn wij de viering via Facebook gaan streamen. Ik ben er trots op dat we in een traditionele gemeenschap deze nieuwe manier van communiceren hebben gevonden.”

En zo konden jullie ook doorgaan?

“Ja, we hebben openhartig met elkaar gesproken, de regelgeving vanuit het bisdom opgepakt en de vieringen weer gestart. Na onze zomerstop (in verband met vakanties naar Italië wordt er in juli en augustus niet gevierd – red) werd dat nog duidelijker, we voelden dat de bisschop ons nabij was en samen met Don Robert konden we stappen gaan zetten.”

Hoe was het om geen eucharistie te kunnen vieren?

“We moeten accepteren wat komt. We hebben wel gezorgd dat catechese voor de kinderen tijdens de eerste lockdown snel kon doorgaan. We zijn online meetings gaan organiseren en we hebben een game gestart waarbij ook een bijbel te winnen was.”

Mantello lacht en zegt: “Voor

Pastor Kurvers op kraambezoek bij de secretaris van de Italiaanse geloofsgemeenschap. Baby Mattia Giovanni is geboren twee weken na het interview.

de kinderen is het toch ook heel belangrijk dat het leuk is en het is leuk om te vertellen. We hebben zestig kinderen die zich voorbereiden op de eerste heilige communie en het vormsel. De kinderen zijn belangrijk, ook tijdens de zondagvieringen. Ik wil de mooie herinneringen die ik heb van mijn jeugd in de kerk overdragen en onze tradities van kerkzijn doorgeven. Het is daarom fijn om een Italiaanse geloofsgemeenschap te kunnen zijn in het bisdom in Nederland.”

En hoe nu verder?

“We hebben voor een deel de normale omgangsvormen verloren, deze moeten we terugvinden. We moeten kijken hoe we samen kunnen blijven komen en hoe we weer samen kunnen eten. Het is belangrijk om nieuwe initiatieven te implementeren. We moeten onze energie ook gaan steken in “events” en kansen in de caritas oppakken.”

Tot slot, welke wens heb je?

“Ik droom groot. Dat meer mensen samen gaan komen, dat we kunnen blijven genieten van het samenleven in onze gemeenschap en we met elkaar allerlei dingen kunnen doen. Samen op bedevaart gaan en mensen blijven omarmen. Voor mij persoonlijk hoop ik dadelijk als mijn kindje is geboren dat we een mooi familieleven zullen hebben, gebouwd op ons katholieke fundament.”

ANNEKE DONKERS

Jongeren

Aandacht geven is belangrijk

Tegenover mij zit Angela Brantjes. Jongeren die al eens mee geweest zijn met een WJD kennen haar als, zoals ze bij defensie zeggen, de “ziekenma”. Angela is de arts die al vanaf 2005 meegaat met de WJD. Niet alleen voor degenen die een schaafwond of een flauwte hebben door de warmte, maar zeker ook als Peptalker. Altijd optimistisch en anderen moed inspreekend als ze er doorheen zitten en een goed gesprek waardoor je weer verder kan. Met wie zou ik dan ook beter een gesprek kunnen hebben over wat de maatregelen in de coronaperiode voor de samenleving, de kerk en haar eigen leven als gelovige hebben betekend. Wat ze van harte achter zich laat uit deze periode maar zeker ook wat ze meeneemt als opgedane ervaring de toekomst in.

Angela, kun je iets vertellen over de coronaperiode in je werk en wat het deed met je eigen geloof?

“Wat ik mooi vond in de parochie was dat mensen gelijk begonnen met nadenken over wat kan ik nu betekenen met mijn talenten in deze periode. Parochianen besloten elke dag van tien tot elf uur de kerk open te stellen. Op veilige afstand van elkaar konden mensen even gaan zitten en in stilte bidden of een kaarsje aansteken. Ze hadden een

bord op straat gezet met de tekst ‘welkom iedereen.’” Zelf moest Angela op zaterdag en zondag vaak werken bij de GGD waar ze ingezet is als arts tijdens de coronapandemie. “Op woensdag of vrijdagochtend was ik dan in de kerk waar ik heerlijk rustig kon zitten. Dat deed mij veel. Toen ik daar op een ochtend zo zat overviel mij de gedachte dat corona als een soort natuurgeweld over de wereld was gekomen. Het maakt mij en andere mensen angstig. Het was als het natuurgeweld wat los barste zoals het de leerlingen van Jezus overkwam bij de storm op het meer. Ze raken in paniek en maken Jezus wakker. Nadat Jezus de storm tot rust gemaand heeft zegt Jezus tegen zijn leerlingen “Wees niet bang”. Het voelde of Christus op dat moment in de kerk tegen mij persoonlijk zei: “Wees niet bang”.

De paus vertelde op 27 maart 2020 tijdens de extra Urbi et Orbi over dit evangelie. Dat Hij ons zal verlichten. Wij mogen vertrouwen op God. Het beeld van de paus die helemaal alleen op het Sint Pietersplein liep heeft diepe indruk gemaakt. Een haast nietig mens alleen op het grote Sint Pietersplein op een donkere avond in een voor de wereld angstige en donkere tijd. Maar hij was niet angstig want de Paus weet zich gedragen door God.

Het gevoel van de wereldkerk kwam zo dichtbij. Aan de andere kant werd mijn relatie met God in deze coronaperiode heel persoonlijk. God kijkt je aan. Je bent op jezelf teruggeworpen en het heeft mijn relatie met God verrijkt.

De kerken waren dicht en ik zat voor het eerst met het Triduüm niet in de kerk. Als ik de vieringen meevierde via de stream vanuit de Eendrachtskapel leek het soms alsof de lector en de voorganger en daarmee Christus rechtstreeks tot mij spraken. In de kerk is het fijn om als gemeenschap te vieren. Maar dit was veel individueler.”

Hoe ging het met jullie tiengroep in de parochie St Augustinus in Barendrecht tijdens de pandemie?

“In eerste instantie begonnen de tieners iets te doen voor ouderen en eenzamen. Zo brachten wij bijvoorbeeld een lentegroet. Het ging niet om de attentie maar om het gesprek aan de deur tussen de tieners en de ouderen. Voor het eerst weer iemand zien en spreken. Het waren hele goede gesprekken. Jongeren vonden het zelf ook heel leuk. Ook voor hen was het fijn om even iemand te spreken en ze kregen zo zelf ook aandacht. Als werkgroep merkten we hoe belastend de coronamaatregelen voor de jongeren zelf werden, doordat ze niet naar school of de sport mochten. Ze brachten veel tijd door achter het computerscherm. Niks leuk om

naar uit te kijken, geen perspectief. Toen zijn wij in plaats van de ander als doelgroep te nemen begonnen met jezelf als doelgroep. Gelukkig hebben wij vanaf het begin ingezet op het fysiek, met inachtneming van de maatregelen, doorgaan van de bijeenkomsten. Bij mooi weer buiten, bij de avondklok op zaterdagochtend. Elke bijeenkomst begon met eerst maar eens de simpele vraag te stellen: Hoe gaat het met jullie? Wat maak je mee, wat is vervelend. Een beetje stoom afblazen zeg maar. Nadat wij ons op de tieners zelf zijn gaan richten hebben de tieners elkaar geïnterviewd. Met de vraag wat zou jij een leuke dag vinden die binnen de coronamaatregelen mogelijk zou zijn om uit te voeren. Je

Op 27 maart 2020 was er een extra Urbi et Orbi vanwege de coronapandemie. Paus Franciscus sprak de wereldbevolking toe met in zijn overweging de terugkerende vraag die Christus stelde aan zijn leerlingen “Waarom zijt ge zo bang? Hoe is het mogelijk dat ge nog geen geloof bezit?”

U kunt de gehele tekst terugvinden op [rkdocumenten.nl](https://www.rkdocumenten.nl)

kunt immers in je leven heel veel geven aan een ander, maar je moet zelf ook ergens de energie vandaan halen. Alleen al het erover nadenken en praten gaf nieuwe energie. Er kwamen allerlei wensen op tafel. Bloemen verzamelen, met de fiets het pontje over de Maas nemen, molens tekenen, picknicken en wat zou je dan op je brood willen en wat mag erbij de picknick niet ontbreken,

pootjebaden. Uiteindelijk hebben wij bij de Oude Maas gepicknickt en zijn wij er met de fiets via opdrachten naartoe gegaan.”

Wat laat je van harte achter je?

“Voor de zorg werd in het begin geklapt. Inmiddels krijg ik op priklocaties te maken met veel agressie naar de artsen en prikkers. Vanaf sommige priklocaties kunnen

wij aan het einde van onze dienst alleen veilig vertrekken als wij bewaking krijgen. De discrepantie van waardering die omgeslagen is naar agressie. Dit gedrag is voor mij onbegrijpelijk en ik hoop dat dit snel stopt. En uiteraard laat ik graag het mondkapje voorgoed in de kast liggen.

En ik neem mij voor mijn agenda niet meer zo vol te plempen om tijd te hebben voor onverwachtse dingen. Waardoor je opener voor anderen kunt zijn.”

Wat neem je mee naar de corona-arme periode?

“Tijdens de coronapandemie viel het op hoe automatisch en van harte mensen verantwoordelijkheid namen voor een ander. Aandacht, kleine klusjes zoals boodschappen doen. Verantwoordelijkheid nemen voor degenen die het moeilijk hadden. Maar ook de verantwoordelijkheid die mensen opnamen door hun eigen gedrag. Door de 1,5 meter te houden een mondkapje te dragen maar vooral door zich te laten vaccineren. Om zo ook de ander te beschermen tegen corona.

Ik hoop dat wij die verantwoordelijkheid meenemen de toekomst in om

deze te richten op de zorg voor de schepping. Over de coronapandemie komen wij wel heen, maar ik maak mij veel meer zorgen over de klimaatcrisis. Ik zie mensen alweer voor een weekje strand het vliegtuig pakken. Niet duurzaam omgaan met kleding en bijvoorbeeld meubels. Mensen zijn uiteraard vrij om hun eigen keuzes hierin te maken, maar ik hoop dat ze hun verantwoordelijkheid voelen en nemen voor de aarde. Het rentmeesterschap voor de schepping serieus nemen. Een tweede punt wat mij bij zal blijven vanuit de coronaperiode is hoe rijk je bent als je Christus kent in je leven. Ik zag jonge mensen in mijn werk die zich de vraag stelden wat de zin van het leven is als bijna alle sociale contacten en vermaak wegvallen. Als je teruggeworpen wordt op jezelf. Letterlijk in je eigen kamer of huis. De sombere gedachten, de zinloosheid. Eventuele zorgen en sombere gedachten kan ik direct bij God kwijt. Dan ben ik zo gelukkig dat ik mijn geloof heb om op terug te vallen, waar ik houvast aan heb. Wat mij een zinvol leven geeft.”

DÉSIRÉE BÜHLER

Marcus 4, 40

Hij sprak tot hen: “Waarom zijt ge zo bang?
Hoe is het mogelijk dat ge nog geen geloof bezit?”

Vrijwilligers aan het woord

Ad van Leeuwen (66 jaar)

Parochie Sint Jan de Doper

**Gouda - Moordrecht - Reeuwijk - Bodegraven - Waddinxveen - Boskoop
H. Willibrord kerk**

Bodegraven

In iedere parochie zijn er vele vrijwillige handen die zich (ook) door doen betrokken voelen. We spraken met vier van hen over de coronaperiode.

Veel vrijwilligers hebben meerdere taken in de parochie (noodgedwongen) op zich genomen. Ook in Bodegraven heeft de penningmeester van de locatie meerdere taken. We spreken hem direct na een uitvaart als hij als koster alles heeft opgeruimd over zijn taak als coördinator van het parochiesecretariaat.

Bent u gevraagd voor deze taak?

"Ik ben er natuurlijk ingerold. Ik was veel aanwezig in de kerk en het

bijbehorende zalencentrum en ben op deze manier aanspreekpunt geworden."

Hoe ging het op het parochiesecretariaat tijdens de coronaperiode?

"We hebben alle facetten van open en dichtzijn meegemaakt. We hebben heel erg de wensen van de mensen gerespecteerd; gezondheid stond voorop. Het parochiesecretariaat is ook een pleisterplaats voor velen maar bij het heropstarten was er geen interactie mogelijk. Dat was soms moeilijk. Koffiedrinken is een belangrijk element in de ontmoeting met mensen in de parochie maar het moet ook het werk niet in de weg gaan zitten."

En het werk?

“Ongemerkt hadden we er ook andere taken bij gekregen, zoals de aanmeldprocedure met de invulroosters. Met name op de bijzondere momenten hebben we de 30 mensen voor de viering ingeloot. Dat was hectisch en veel, maar er is geen onvertogen woord gevallen.”

Zijn er nieuwe dingen ontstaan tijdens deze periode?

“Gibt is er één van maar ook heel praktisch zijn we op het parochiesecretariaat een afwezigheidsbericht gaan gebruiken bij ontvangst van e-mails. Alleen zo konden we de mensen die zich te laat aanmeldden voor vieringen, laten weten dat we de mails niet meer hadden gelezen. We blijven dit middel gebruiken met teksten toegespitst op het moment. Een mooi nieuw fenomeen is de gastvrouw/gastheer. Hun aanwezigheid is uit noodzaak geboren om namen af te vinken bij de deur en mensen hun plek te wijzen in de kerk. Ik hoop dat we deze nieuwe vrijwilligersrol met enthousiasme kunnen blijven behouden, maar dan zonder de afvinklijsten.”

“De livestreams zijn goed bedoeld maar kunnen mij niet bekoren, persoonlijk kan ik er niets in vinden ...”

Wat heeft de coronatijd betekend voor uw geloof?

Van Leeuwen wordt stil en zichtbaar geëmotioneerd.

Wat raakt u zo?

“Ik heb zoveel nagedacht over de vraag; is dit zo bedoeld?” Na een korte stilte: “het niet kunnen praktiseren van het geloof, niet naar de viering te kunnen gaan, geen eucharistie en communiegang ... dat was moeilijk en voelde incompleet. En het einde lijkt nog niet in zicht.”

Wat laat u met liefde achter?

“De vereenzaming die ik bij mensen heb gezien en de afstandelijkheid bij uitvaarten.”

Hoe nu verder?

“Ik verwacht een hoop. Allereerst dat de kerkgang weer genormaliseerd wordt maar realiseer me ook dat dit te maken heeft met in welke mate corona een rol zal blijven spelen. Daarna hoop ik dat we onze rollen en taken weer op kunnen nemen; de gastvrouwen/heren als welkom bij de deur continueren, de collectanten weer aan het werk en in de volle breedte de parochievernieuwing oppakken. En waar willen we over 5 tot 10 jaar als parochie zijn. Mijn wens is een lange toekomst voor onze RK kerk in de samenleving en een positiever beeld waarin we samen kunnen blijven bouwen aan God's Koninkrijk.”

ANNEKE DONKERS

Vieren

Wordt het streamen van vieringen een blijvertje?

Voorjaar 2021 heeft het Bisdom Rotterdam vier onlinebijeenkomsten georganiseerd, waarin gereflecteerd werd op de ervaringen met het streamen van vieringen en geprobeerde werd enige lessen te trekken voor de toekomst. In oktober heb ik met enige deelnemers aan deze bijeenkomsten verder gesproken over hun ervaringen. Ze waren elk op een andere wijze betrokken bij het streamen van vieringen: als voorganger (kapelaan Stefan Kuik van de H. Willibrordusparochie in Hillegom, Lisse en de Zilk), als vrijwilliger voor de techniek (Jos Koster van de parochiekerk St. Agatha in Lisse) en als bestuurslid met de portefeuille communicatie (Frank Kenselaar van de parochie Sint Ursula in Delft). In dit artikel breng ik de belangrijkste bevindingen bijeen.

In coronatijd hebben veel parochies in ons bisdom ervaringen opgedaan met het live-streamen van vieringen. Sommige begonnen daarmee al direct na het sluiten van de kerkgebouwen in maart 2020. Andere volgden later tijdens de tweede of derde golf van de pandemie. Met vallen en opstaan maakten zij zich het streamen eigen. De verspreiding van dit verschijnsel was meer een spontane beweging van onderop

dan bewust beleid van bovenaf. Wel behoorde de kathedraal tot de vroege starters in het bisdom.

Door de coronapandemie heeft het online vieren een grote vlucht genomen, constateerde Michael-Dominique Magielse o.p. reeds in het voorjaar. Magielse is sinds 2019 bezig met een promotieonderzoek naar de relatie tussen digitale cultuur en liturgie. “Al sinds de opkomst van sociale media rond 2006 waren er initiatieven om online te vieren. Denk bijvoorbeeld aan apps om het getijdengebed te bidden,” aldus Magielse. “De laatste jaren is er eigenlijk een nieuwe werkelijkheid ontstaan. Voorheen was er een offline wereld en een aparte online wereld. Die zijn steeds meer geïntegreerd en met elkaar verweven geraakt.”

Hybride gemeenschap

Dat zie je ook op het gebied van vieringen. In de eerste fase van de coronacrisis waren het vieringen zonder mensen in de kerk, omdat de kerkgebouwen gesloten waren. Later werden de coronamaatregelen versoepeld en kon een beperkt aantal kerkgangers deelnemen aan de fysieke viering. In beide situaties waren het vieringen met mensen in

de kerk én mensen online thuis. Om die verwevenheid van offline wereld en onlinewereld op liturgisch vlak tot uitdrukking te brengen, gebruikte Magielse het begrip 'hybride gemeenschap'. De vierende gemeenschap is niet alleen aanwezig binnen de vier muren van het kerkgebouw, maar daartoe moeten ook de mensen gerekend worden, die elders via de stream deelnemen. Zij kijken niet louter als toeschouwer naar een registratie van een kerkdienst, die elders plaats vindt, maar nemen daarop hun eigen wijze actief aan deel. Die nieuwe werkelijkheid vraagt om een verdere doordenking. Wat zijn bijvoorbeeld de overeenkomsten en verschillen tussen het deelnemen aan een viering in het kerkgebouw en aan een online dienst? Magielse: "Het gesprek daarover startte in zekere zin al in de jaren zestig van de vorige eeuw, toen de televisiemis opkwam als nieuw fenomeen. Nieuw aan het online meevieren zijn wel de mogelijkheden voor interactie en het feit, dat je als parochie zelf de eigen eucharistieviering kunt uitzenden."

Zelf streamen

De ervaringen van de parochies van Lisse en Delft zijn illustratief. Al vrijwel meteen na de sluiting van de kerkgebouwen in maart 2020 is men in Lisse begonnen met het streamen van de eucharistievieringen. Zeker in het begin was het een kwestie van vallen en opstaan met veel technische problemen. "We hadden voor de vaste camera een ander systeem

via OBS op een laptop. Dat was niet altijd een groot succes. Zo hadden we in het begin last van uitvallende verbindingen. Daarom zijn er ook nieuwe kabels aangelegd," blikt Jos Koster terug. Het streamen gebeurt vanuit één kerkgebouw, de St. Agatha in Lisse. Zelf is Koster bij het streamen betrokken geraakt, toen de pastoor hem de pas aangeschafte nieuwe camera liet zien. "Wat leuk," dacht hij. "Dat wil ik wel gaan doen. Bovendien biedt het een mooie kans om de katholieke boodschap verder uit te dragen." Zo is hij er in gesprongen en heeft hij het streamen opgepakt en uitgebouwd. Nu is er een klein team.

De Sint Ursulaparochie in Delft heeft een mobiele professionele set: een regietafel en een statief met draaibare camera. Ook hier is een ploegje vrijwilligers gevormd. Daar zitten

mensen bij, die daarvoor nooit actief waren in de parochie, waaronder enige jongeren. Steeds gaan duo's met de set naar een van de vier kerkgebouwen. Op dit moment wordt een vaste set aangeschaft voor de Maria van Jessekerk met een regiekamer. "Dat roept nieuwe beleidsvragen op," aldus Frank Kenselaar. "Wat gaan we doen met de mobiele set? Gaan we op zondag vanuit twee locaties uitzenden? Gaan we de mobiele set gebruiken voor speciale gelegenheden, zoals een doop of een eerste communieviering of juist bij uitvaarten? We zijn er nog niet uit."

Toenemende kwaliteitseisen

In Lisse is de camera aan een pilaar bevestigd. Er is geen apart streamhokje. Jos Koster zit in de sacristie met een koptelefoon en een scherm. Hij probeert tijdens grote bewegingen van de camera via software een afbeelding te tonen, zodat de verandering van camera-instelling niet opvalt. Ook in Delft heeft men de ervaring, dat het bewegen van de camera lang niet altijd mooie shots oplevert. Vooraf worden de verschillende shots bepaald: ambo, altaar, lezenaar, koor, orgel, bloemstuk(ken), beelden etc. De posities van de camera zijn geprogrammeerd, zodat je die tijdens de viering alleen maar hoeft aan te klikken.

In Lisse heeft men een keer geëxperimenteerd met een mobiele telefoon als tweede camera, maar dat is bij

"De saamhorigheid en steun miste ik het meest."

één keer gebleven vanwege het verschil in beeldkwaliteit. Kenselaar: "Je ziet de eisen wel toemenen. De kijkers hebben langzamerhand een hogere standaard. Als er nu een keer gerommeld wordt, hoor je dat direct terug. Op zich is de apparatuur prima. Het ligt nu meer aan de bediening. Niet elke vrijwilliger is even ervaren. Soms is de beeldvoering onrustig." De geluidskwaliteit is in Delft niet optimaal. Er wordt een microfoon voor een geluidsbox geplaatst. In Lisse loopt het geluid via de geluidsinstallatie van de kerk.

Nu weer hele koren mogen zingen en niet alleen twee cantors, worden sommige kerken geconfronteerd met een nieuw geluidsprobleem: via de stream is het koor niet of slechts gedeeltelijk te horen. Dat laatste lijkt eenvoudig op te lossen door een microfoon voor het koor te zetten, maar plaats de microfoon dan wel op ruime afstand (minimaal 6 meter) van het koor, daar waar de klank versmelt, om te voorkomen dat alleen een paar koorleden die het dichtst bij de microfoon staan de opname domineren.

Waarom streamen?

Bij de volledige lockdown was het doel van streaming duidelijk: mensen de mogelijkheid bieden om

op zondag een viering thuis mee te maken, terwijl het kerkgebouw voor hen gesloten was. Bij de beperkte kerkgang van 30 personen, speelde dit ook nog. Maar waarom zou je nu nog de zondagsviering streamen? In het gesprek daarover werden verschillende motieven genoemd. Een belangrijke drijfveer is het onderhouden van de gemeenschapsband met leden, die vanwege ziekte, ouderdom, baan of andere redenen niet aan de viering in het kerkgebouw kunnen of willen deelnemen. Ook via het online volgen van de viering kunnen deze mensen zich verbonden voelen met hun geloofsgemeenschap en daarvan deel uitmaken. De televisievieringen worden kwalitatief beter in beeld gebracht, maar missen die vertrouwtheid. "Mensen kiezen in het grote aanbod van livestreams juist voor de eigen gemeenschap vanwege de herkenbaarheid, het eigen parochiegebouw, het eigen pastoraal team, koorleden of lectoren die ze kennen," had Magielse ook al in het voorjaar geconstateerd. Een ander motief is meer missionair van aard. Tijdens de coronatijd bleken meer mensen vieringen online te volgen dan voorheen in de kerk zaten. Dat waren niet alleen mensen die daarvoor al een hechte band met de parochie hadden. Er zaten ook andere zoekers tussen. Voor hen kan de stap naar een fysieke viering nu nog te groot zijn, maar wie weet? Je wilt hen in ieder geval laten zien, dat je een gemeenschap bent, die open staat.

Je kan ook denken aan vieringen met een bijzonder karakter, zoals een uitvaart. Uitvaartcentra streamen nu standaard hun afscheidsbijeekkomsten, waarom zouden parochies dat niet doen? Voor familieleden, vrienden en bekenden die ver weg wonen of om gezondheidsredenen niet kunnen komen, kan een onlineviering een uitkomst zijn. En via een onlineviering kunnen meer mensen meedoen dan het eigen kerkgebouw kan bevatten.

Dat geldt ook bij een doop, Eerste Communie- of vormselviering. "Dit jaar kon familie uit Portugal meekijken bij de Eerste Communie van hun kleinkind en neefje. Dat werd zeer gewaardeerd."

Bij de voorgangers moet dan wel het besef leven, dat zij voorgaan in een hybride gemeenschap. Zij moeten zich niet alleen richten op de mensen, die fysiek aanwezig zijn in het kerkgebouw, maar ook op de mensen online. Je moet wat meer in de camera kijken en ook de mensen thuis in de overweging en gebeden actief aanspreken. "Aanvankelijk voelde ik mij beperkt tijdens het houden van een overweging, omdat ik wist dat die werd opgenomen en iedereen hem kon zien," bekende kapelaan Kuik. "Die schroom is nu verdwenen. Maar ik weet, dat sommige collega's zich nog steeds minder vrij voelen en er niet aan kunnen wennen."

Kunnen mensen thuis ook actief

deelnemen aan de viering en niet alleen een registratie consumeren? Daar valt nog een hele wereld te winnen. Magielse had in het voorjaar al enige voorbeelden gegeven hoe parochies mensen die online meevieren bij de viering kunnen betrekken: “Via Zoom kan dat heel interactief. En als je livestreamt op YouTube kun je bijvoorbeeld de mensen aanspreken en de chat openstellen. Je kunt teksten in beeld brengen die mensen mee kunnen bidden, in het bijzonder ook het gebed van de geestelijke communie. Mensen kunnen meedoen met de collecte. Ik heb mensen gesproken, die thuis een kaars aansteken, die de computer op een aparte plek zetten voor de livestream, mensen die gaan staan en knielen, mensen die meezingen. Maar ik heb ook mensen ontmoet, die dat niet doen, omdat het voor hen toch wat vreemd voelt.” Elders in dit pastorale bulletin zijn meer (positieve en negatieve) waarдерingen te vinden.

Voorlopige conclusie

Het streamen van vieringen tijdens de lockdown bleek een populair en geschikt noodverband te zijn, dat door veel mensen werd gewaardeerd. Dat betekent niet, dat de onlinevieringen nu de vieringen in een kerk gaan vervangen. Het gemis van de communie, het actief participeren aan de liturgische muziek, gesproken gebeden en acclamaties, het verrichten van de diverse liturgische houdingen en het contact met de andere leden van de

gemeenschap tijdens en na de viering (denk aan het koffiedrinken) spelen daarbij een grote rol. En in een digitale omgeving hebben belangrijke elementen uit de liturgie, zoals gemeenschap, participatie, ontmoeting, lichamelijkheid en aanwezigheid een andere rol. Maar nu de apparatuur beschikbaar is en de ervaringen in coronatijd hebben laten zien, dat het streamen van vieringen voor bepaalde groepen van gelovigen en zoekers een uitkomst kan zijn, ook nu fysieke vieringen weer mogelijk zijn, zal het streamen niet meer verdwijnen. Wel moet worden nagedacht hoe dit middel bewust kan worden ingezet en hoe daarbij recht kan worden gedaan aan de hybride gemeenschap. Je zou dan ook wat meer moeten weten welke mensen waarom de voorkeur geven aan een onlineviering, zodat ook met hun behoeften rekening kan worden gehouden.

JAN MAASEN

In een digitale omgeving hebben belangrijke elementen uit de liturgie, zoals gemeenschap, participatie, ontmoeting, lichamelijkheid en aanwezigheid een andere rol.

Afdeling Pastorale Dienstverlening

Aanbod afdeling Pastorale Dienstverlening

Waarmee kunnen wij u helpen?

De Pastorale Dienstverlening ondersteunt vrijwilligers en beroepskrachten die in of vanuit de Kerk actief zijn in het bisdom Rotterdam.

Dat doet zij door:

- het organiseren van impuls- en ontmoetingsbijeenkomsten, waaronder taakveldoverleggen
- het verspreiden van informatie via nieuwsbrieven, brochures en artikelen
- het ontwikkelen van werkmaterialen en projecten
- het geven van cursussen
- advisering en dienstverlening

De afdeling richt zich op vijf taakvelden:

Leren

In de catechese wordt de christelijke boodschap uitdrukkelijk en geordend verwoord met het oog op groeien in de persoonlijke relatie met God.

Wij helpen u graag:

- door het ontwikkelen van nieuwe materialen voor de sacramentencatechese
- met de keuze van materialen

Jongerenpastoraat

In het jongerenpastoraat is speciaal aandacht voor de groei van jongeren als mens en als gelovige tot volwassenheid, voor levensvorming en geloofsverdieping.

We organiseren en coördineren ook evenementen:

- WJD (Wereld Jongeren Dagen)
- WJD@home
- Zomerkampen
- De Vuurdoop (voor vormelingen)
- Tour of Faith

Vieren

Het taakveld vieren ondersteunt parochies rond liturgie en kerkmuziek. In en door de liturgie van de Kerk wil God ons ontmoeten, ons nabijkomen, ons doen delen in zijn heil. Zo mogen wij deel krijgen aan zijn werkelijkheid en schenkt Hij ons zijn eigen leven.

Wij helpen u graag:

- bij opbouw en uitbouw van liturgie en kerkmuziek
- bij de aanstelling van kerkmusici
- bij de uitvoering van projecten
- met de keuze van materiaal
- bij de (her)inrichting van liturgische ruimtes

Dienen

Diaconie betekent dienst, in het bijzonder dienst aan mensen in nood.

Wij helpen u graag:

- bij het ontwikkelen van diaconale projecten en activiteiten, een diaconale zondag of een diaconaal jaar
- bij bezinning op diaconale spiritualiteit en de sociale leer van de kerk
- bij het invullen van landelijke missionaire campagnes

Pastoraat

Pastoraat is de zorg voor mensen vanuit het geloof in Jezus Christus en ondersteunt parochies specifiek rond kerkopbouw, pastoraat en missionaire kerk. Drager van het pastoraat is de gemeenschap, gericht op individuen en groepen.

Wij helpen u graag:

- bij de ontwikkeling van kerkopbouw, pastoraat en missionaire kerk
- bij projecten
- bij ondersteuning pastoraal bezoekwerk

Heeft u vragen of zoekt u ondersteuning in uw (vrijwilligers) werk?

Mail ons via pastoraledienstverlening@bisdomrotterdam.nl

De afdeling Pastorale Dienstverlening bestaat momenteel uit:

Désirée Bühler, jongerenpastoraat

Richard Bot, vieren

Anneke Donkers, coördinator

Jan Maasen, dienen en hoofd

Marc Schaap, vieren en secretariaat

Liesbeth Stalmeier, leren

Hein Steneker, pastoraat en kerkopbouw

Steun Fonds 'Diaconie en caritas'

Steun het Fonds 'Diaconie en caritas' in het Jaar van de Sacramenten. Als ontvangers van de liefde van God worden wij geroepen om dragers van de naastenliefde te zijn. Het bisdom Rotterdam onderneemt allerlei activiteiten, samen met de parochies, om de zorg voor de naaste in diaconie en caritas concreet te maken.

Uw gift is welkom

Rekening NL30 INGB 0000 4643 04
t.n.v. Bisdom Rotterdam o.v.v.
Fonds 'Diaconie en caritas'.

Fonds
'Diaconie'
en caritas'

Bisdom Rotterdam